

Josef van Ess'in 'Kaderî' İsimlendirmesine Dair Görüşleri

Şeyma Nur Ah

 <https://orcid.org/0009-0007-8708-7979> | ahseymanur@gmail.com

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Öz

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğinden birisi irade sahibi olmasıdır. İnsan gerek bireysel gerekse sosyal hayatta sahip olduğu bu irade gücü ile birçok karar almakta ve uygulamaktadır. Bu karar alma ve uygulama süreçlerinde metafiziksel gücün yani Tanrının bir etkisinin olup olmadığı sorusu, varsa bunda payının ne ölçüde olduğu ve bunun getirdiği sonuçlar, geçmişten bugüne kadar çeşitli medeniyetlerde ve dinlerde tartışıla gelmiştir. İslam özelinde bu tartışmayı ilk dönemlerde Müslümanlar arasında gerçekleşen Cemel ve Siffin gibi iç olaylar ateşlemiştir. Özellikle Emevî yöneticilerinin zulüm içeren uygulamalarını ilahi kaderle meşrulaştırmaya çalışmalarına karşı insanın özgür iradesini savunan Kaderiyye fırkası bu dönemde ortaya çıkmıştır. Söz konusu görüşü savunan kimseler Kaderî etiketiyle damgalanmış, itibarsızlaştırılmış, hadis rivayetinde güvensiz sayılmış, kimi görüşleri göz ardı edilmiş, görüşlerinden dolayı “Mecusi”, “Zındık”, “Deccal’in taraftarları” olarak adlandırılmış ve hatta özgür irade görüşünün öncüleri kabul edilen Ma’bed el-Cühenî ve Gaylân ed-Dımaşkî, görüşlerinden dolayı dönemin yöneticileri tarafından öldürtülmüşlerdir. Araştırmamızın mihenk taşıını oluşturan görüşlerin sahibi Alman müsteşrik Josef van Ess (ö. 2021) *Theologie und Gesellschaft im 2. und 3. Jahrhundert Hidschra* ve *Zwischen Hadit und Theologie* eserlerinde Kaderî isimlendirmesinin oldukça kafa karıştırıcı bir anlama sahip olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı Kaderî isimlendirmesini tereddütsüz bir şekilde kullanabilmek için bu etiketi o kişiye veren kişinin -genelde bu muhalifi olur- bununla neyi kastettiğini anlamamız gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim bu çalışma bağlamında söz konusu etiketin ilk dönemlerde hem özgür irade görüşünü savunanlar hem de aynı zamanda tam tersi anlamda ilahi kaderi savunanlar, hadis rivayetlerinde söz konusu görüşlerinin propagandasını (dâilîk) yapanlar, rivayetlerinde aklın fonksiyon ve önemini ön plana çıkaranlar, Kaderî kabul edilen kimselerden rivayette bulunanlar, kötülüğün kaynağını hayvanlarda görenler ve sadece Emevîleri eleştiren kimseler için de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmamızın konusu, Alman müsteşrik Josef van Ess’in ilk dönemlerde ortaya çıkan ve genelde ilâhî kaderi reddedenler için kullanılan Kaderî isimlendirmesine dair eserlerinde yer verdiği tespit ve değerlendirmelerini içermektedir. Araştırmanın amacı Kaderî isimlendirmesinin ilk dönemlerdeki kullanımını, Kelâm alanına birçok muazzam eser kazandırmış bir ismin görüş, değerlendirme ve tespitlerinden hareketle ortaya koymaktır. Çalışmamız, kaynağını oryantalist gelenek içerisinde ve Kelâm tarihi alanında hatırı sayılır bir öneme ve değere sahip Josef van Ess’in eserlerinin oluşturması ve konu üzerinden oryantalist bir bakış açısının değerlendirmelerini bizlere sunması bakımından önemlidir. Josef van Ess’in eserlerinden konuyla ilgili yorumları tespit edilerek oluşturulan bu çalışmada doküman analizi tekniğiyle nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır.

* Bu bildiri metni Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nde Doç. Dr. Mehmet Akif Ceyhan

danışmanlığında devam eden “Josef van Ess’in İlk Dönem Kaderiyye Düşüncesinin Oluşumu ve Kaderiyye Karşıtlarının Tutumlarına Yaklaşımı” adlı Yüksek Lisans tezi’nden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kelâm, Kaderî, Kaderiyye, Josef van Ess, Oryantalizm.

Etik Beyan	Bu çalışma, Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan “Josef van Ess’in ‘Kaderî’ İsimlendirmesine Dair Görüşleri” adlı tebliğin özetidir.
Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	02.08.2024
Kabul Tarihi	17.08.2024
Yayın Tarihi	31.08.2024
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dini Araştırmalar, İlahiyat
Araştırma Alanı	Kelam, Mezhepler Tarihi
Sempozyum	:
Adı	4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/573
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	9. Oturum - 29 Ağustos 2024 Perşembe 20:00 - 21:30
Telif Hakkı	© 2024 Şeyma Nur Ah. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Ah, Şeyma Nur. “Josef van Ess’in ‘Kaderî’ İsimlendirmesine Dair Görüşleri”. 4. <i>Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu: Bildiri Özetleri Kitabı</i> . ed. Abdullah Demir. 111-114. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2024. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54

Josef van Ess's Insights on the Naming of 'Qadarī'

Şeyma Nur Ah

 <https://orcid.org/0009-0007-8708-7979> | ahseymanur@gmail.com
Master's Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Türkiye

Abstract

One of the most important characteristics that differentiates humans from other living beings is their willpower. People use this willpower to make and achieve many decisions in both their individual and social lives. The question of whether and to what extent a metaphysical power, i.e. God, has an influence on these decision-making and implementation processes, and the consequences of this influence, have been discussed in various civilizations and religions from the past to the present. In Islam, this debate was caused by internal events such as the Battle of the Camel and the Battle of Siffin, which happened between Muslims in the early periods. The sect of the Qadariyya, which defended human free will, emerged during this period, especially against the efforts of the Umayyad rulers to legitimize their violent practices with divine destiny. The followers of this opinion were described as Qadarites, discredited, considered unreliable in the transmission of hadith, some of their opinions were ignored, they were called "Zoroastrians", "heretics" and "followers of the Antichrist", and even Ma'bad al-Juhani and Ghaylān al-Dimashqī, who were considered pioneers of the human free will opinion, were killed for their opinions by the rulers of the time. In his work *Theology and Society in the Second and Third Centuries Hijra and Between Hadith and Theology*, the German orientalist Josef van Ess (d. 2021), the author of the opinions that form the cornerstone of our research, noted that the nomenclature qadarī has a quite confusing meaning. For this reason, he said that in order to use the term qadarī without hesitation, we must understand what the person who gave that name to a person - in such a case it is usually their opponent - meant by it. In fact, it was found in the course of this study that this term was used in the early period for those who held the view of human free will as well as for those who held divine destiny in the opposite sense, for those who propagated their views in hadith narratives, for those who emphasized the function and importance of reason in their narratives, for those who narrated about those who were considered qadarīs, for those who saw the source of evil in animals, and for those who criticized only the Umayyads. In this context, the observations and assessments of the German orientalist in his books on the qadarī nomenclature, which emerged in the early period and was generally used for those who rejected divine destiny, are the subject of our research. This study aims to reveal the use of the term qadarī in the early periods through the opinions, evaluations, and findings of a name that has contributed many monumental works in the field of theology. Our study is significant in that its source is the works of Josef van Ess, who is of great importance in the Orientalist tradition and in the field of Kalām history, and in that it presents us with the assessments of an Orientalist perspective on the subject. In this study, which was created by determining Josef van Ess's comments on the topic from his books, qualitative research method was used with the document analysis technique.

* This paper is derived from Master’s thesis entitled “Josef van Ess’s Approach to the Formation of the Early Thought of Qadariyya and to the Attitudes of Anti-Qadariyya”, which is continuing under the supervision of Assoc. Prof. Mehmet Akif Ceyhan at Ankara Yıldırım Beyazıt University.

Keywords

Kalām, Qadarī, Qadariyya, Josef van Ess, Orientalism.

Ethical Statement	This paper is a summary of the study titled “Josef van Ess’s Insights on the Naming of ‘Qadari’” presented at the Turkish Symposium of Social Science.
Type	Conference Proceeding
Received	2024-08-02
Accepted	2024-08-17
Published	2024-08-31
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Islamic Theology, Islamic Sects
Conference	:
Title	4th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/573
Location & Date	Online - August 26-31, 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 9 - August 29, 2024, Thursday 20:00 - 21:30
Copyright	© 2024 Şeyma Nur Ah. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Ah, Şeyma Nur. “Josef van Ess’s Insights on the Naming of ‘Qadari’”. <i>The 4th Turkish Symposium of Social Sciences: The Book of Abstracts</i> . ed. Abdullah Demir. 111-114. Ankara: Oku Okut Press, 2024. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54